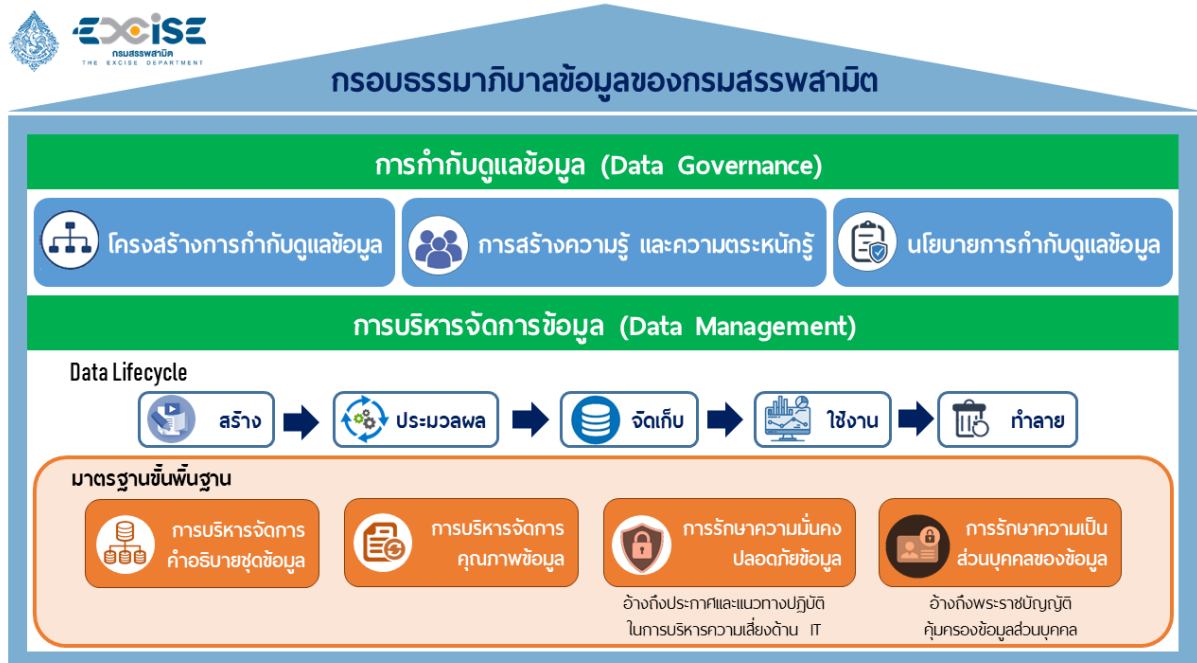

นโยบายและแนวปฏิบัติด้านธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ ของกรมสรรพสามิต (Excise Data Governance)

ข้อมูลเป็นทรัพย์สินที่สำคัญของกรมสรรพสามิต การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลตั้งแต่ ข้อมูลทั่วไปจนถึงข้อมูลการจัดเก็บภาษีสินค้าสรรพสามิต ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและการให้บริการในปัจจุบันของกรมสรรพสามิต โดยกรมสรรพสามิตนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนาการบริหารจัดการ และการกำกับดูแล ให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการที่มารับบริการกับกรมสรรพสามิต อีกทั้งมีการให้บริการข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐและการกำกับดูแลที่ดีเพื่อให้ข้อมูลมีคุณภาพ พร้อมใช้งาน มีความเชื่อมโยงกัน มีความปลอดภัยและน่าเชื่อถืออันเป็นการสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างยั่งยืน

กรมสรรพสามิต สนับสนุนการนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาการให้บริการของกรมสรรพสามิตให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งต้องมีการบริหารจัดการความเสี่ยงการใช้ข้อมูลให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน ดังนั้น กรมสรรพสามิตจึงออกนโยบายและแนวปฏิบัติด้านธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐของกรมสรรพสามิต (Excise Data Governance) เพื่อให้หน่วยงานภายในสังกัดกรมสรรพสามิตนำไปใช้อ้างอิงเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการกำกับดูแลข้อมูลให้สอดคล้องกับหลักการที่ดีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

รูปที่ ๑ กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐของกรมสรรพสามิต

โดยมีกระบวนการธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Data Governance Processes) มากำกับดูแลการดำเนินการหรือกิจกรรมตลอดจนบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ จะถูกแต่งตั้งโดยกรมสรรพสามิต เพื่อทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมาย ตรวจสอบสภาพแวดล้อมของธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ นิยามความหมายและขอบเขตของข้อมูล กำหนดกฎเกณฑ์และนโยบายการกำกับดูแลและข้อมูล

(Definition and Rules) และดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และนโยบายข้อมูล มีการรายงานไปยังผู้บริหารเพื่อปรับปรุงกฎเกณฑ์ นโยบายการดำเนินงานให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป ดังรูปที่ ๑

กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐของกรมสรรพสามิต

เพื่อให้มีการดูแลคุณภาพข้อมูล การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และการรักษาความเป็นส่วนบุคคลของข้อมูล ประกอบไปด้วย ๒ ส่วน ได้แก่

๑. การกำกับดูแลข้อมูล (Data Governance) ครอบคลุม การจัดโครงสร้างองค์กรและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องให้รองรับการกำกับดูแลข้อมูล สอดคล้องตามหลัก 3 lines of defense การสร้างความรู้ และความตระหนักแก่บุคลากรของกรมสรรพสามิต และการกำหนดนโยบายด้านการกำกับดูแลข้อมูล

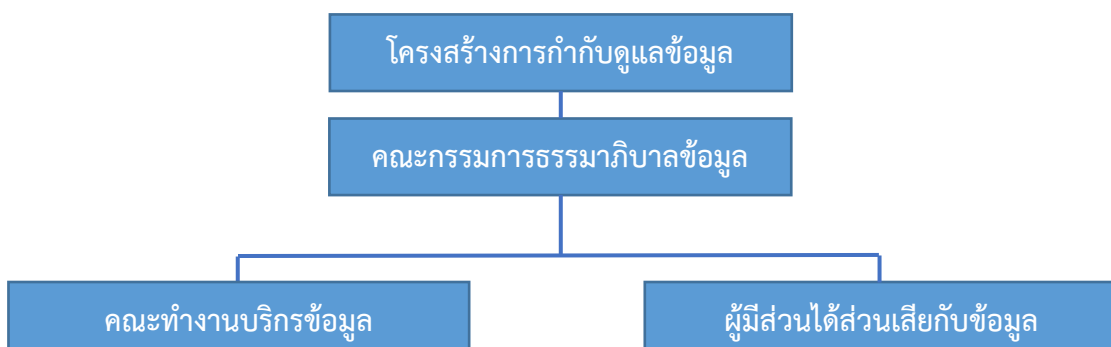
๒. การบริหารจัดการข้อมูล (Data Management) ตลอดวงจรชีวิตของข้อมูล (Data Life Cycle) ได้แก่ การสร้างหรือการได้มาซึ่งข้อมูล การประมวลผล การจัดเก็บ การใช้งาน และการทำลายข้อมูล ซึ่งครอบคลุมการบริหารจัดการข้อมูลขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การบริหารจัดการคำอธิบายชุดข้อมูล (Metadata Management) การบริหารจัดการคุณภาพของข้อมูล (Data Quality Management) การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และการรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data Privacy)

๑. การกำกับดูแลข้อมูล (Data Governance) ประกอบด้วย

๑.๑ โครงสร้างการกำกับดูแลข้อมูล

กรมสรรพสามิต ได้นำแนวทางตามกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งในด้านของนิยามและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล บุคคล และกระบวนการ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ ซึ่งโครงสร้างการกำกับดูแลข้อมูล (Data Governance Structure) ของกรมสรรพสามิต ประกอบด้วย

- ๑) คณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) ของกรมสรรพสามิต
- ๒) คณะทำงานบริการข้อมูล (Data Steward Team) ของกรมสรรพสามิต
- ๓) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับข้อมูล (Data Stakeholders)

รูปที่ ๑ โครงสร้างธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐของกรมสรรพสามิต

๑.๒ การสร้างความรู้และความตระหนักรู้ด้านการกำกับดูแลข้อมูลในองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และความเชี่ยวชาญเพียงพอในการปฏิบัติงาน รวมถึงให้บุคลากรทุกระดับและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักด้านการกำกับดูแลข้อมูล

๑) จัดให้มีกระบวนการดูแลให้บุคลากรขององค์กรและบุคคลภายนอกที่เข้าข้าง เข้าใจ รับทราบ และลงนามยอมรับเงื่อนไขการว่าจ้างที่ครอบคลุมการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านข้อมูล และข้อตกลงการไม่เปิดเผยข้อมูล (Non-Disclosure Agreement) ก่อนเริ่มปฏิบัติงาน

๒) กำหนดโปรแกรมการอบรมและพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการกำกับดูแลข้อมูล (Training Program) ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยมีการวัดประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดขึ้น

๓) กำหนดโปรแกรมในการเสริมสร้างความตระหนัก (Awareness program) ด้านการกำกับดูแลข้อมูลแก่บุคลากรทุกระดับและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยมีแผนที่ชัดเจนต่อเนื่องและวัดผลได้ รวมถึงมีการทบทวนและปรับปรุงเนื้อหาอย่างเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

๑.๓ นโยบายการกำกับดูแลข้อมูล เพื่อให้มีแนวทางการกำกับดูแลและบริหารจัดการข้อมูลอย่างเหมาะสมเพียงพอสอดคล้องต่อระดับความเสี่ยงขององค์กร

๑) กำหนดให้มีนโยบายการกำกับดูแลข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร โดยครอบคลุมการกำกับดูแลข้อมูลทั้งองค์กร (Enterprise Wide) อาจเป็นนโยบายที่จัดทำขึ้นเฉพาะหรือเพิ่มเติมให้ครอบคลุมจากนโยบายที่มีได้โดยควรครอบคลุม

๑.๑) ขอบเขตการกำกับดูแลข้อมูลที่ครอบคลุมข้อมูลสำคัญของกรมสรรพสามิต รวมถึงการใช้บริการจากบุคคลภายนอก

๑.๒) โครงสร้างการกำกับดูแลข้อมูล บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการผู้บริหารระดับสูง ฝ่ายงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

๑.๓) การบริหารจัดการข้อมูล (Data Management) ตลอดวงจรชีวิตของข้อมูล (Data Life Cycle) ได้แก่ การสร้างหรือการได้มาซึ่งข้อมูล การประมวลผล การจัดเก็บ การใช้งาน และการทำลายข้อมูลซึ่งครอบคลุมการบริหารจัดการข้อมูลขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การบริหารจัดการคำอธิบายชุดข้อมูล (Metadata Management) การบริหารจัดการคุณภาพของข้อมูล (Data Quality Management) การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และการรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data Privacy)

๒) นโยบายดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมาย และได้รับการทบทวนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

๓) จัดให้มีการชี้แจงและสื่อสารนโยบายให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง โดยประกาศใช้อย่างเป็นทางการ และมีผลให้ทุกคนในองค์กรถือปฏิบัติ

๒. การบริหารจัดการข้อมูล (Data Management)

๒.๑ การบริหารจัดการคำอธิบายชุดข้อมูล (Metadata Management) เพื่อให้มีคำอธิบายชุดข้อมูลสามารถนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของระบบที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง

๑) กำหนดมาตรฐานและระเบียบวิธีปฏิบัติการบริหารจัดการคำอธิบายชุดข้อมูล ครอบคลุมบทบาท หน้าที่ของผู้รับผิดชอบ กระบวนการจัดทำคำอธิบายชุดข้อมูล การควบคุมดูแลและสอบทานคำอธิบายชุดข้อมูล

๒) จัดให้มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการจัดทำ ปรับปรุงแก้ไข และสอบทานคำอธิบายชุดข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

๓) การจัดทำคำอธิบายชุดข้อมูลทั้งในเชิงธุรกิจและเชิงเทคนิคกับทุกชุดข้อมูลสำคัญอย่างครบถ้วน รวมถึงกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัล

๓.๑) คำอธิบายข้อมูลเชิงธุรกิจ (Business Metadata) ครอบคลุม ชื่อชุดข้อมูล คำอธิบายอย่างย่อ ผู้ทำหน้าที่อนุมัติและควบคุมดูแลข้อมูล วันที่เริ่มต้นใช้งาน วันที่ทำการเปลี่ยนแปลงข้อมูลล่าสุด แหล่งที่มาของข้อมูล

๓.๒) คำอธิบายข้อมูลเชิงเทคนิค (Technical Metadata) ครอบคลุม ชื่อตารางข้อมูลในฐานข้อมูล ชื่อฟิลด์ข้อมูลในตารางข้อมูลประเภทข้อมูล ความกว้างของฟิลด์ข้อมูล คีย์ข้อมูล (Primary Key) หรือ (Foreign Key) รวมถึงการสำรองข้อมูล (Backup) และกู้คืนข้อมูล (Restore)

๔) กำหนดให้มีกระบวนการควบคุม การเข้าถึง การกำหนดสิทธิ์ การปรับปรุงแก้ไขคำอธิบายชุดข้อมูล เพื่อป้องกันความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

๕) มีการปรับปรุงทะเบียนรายการคำอธิบายชุดข้อมูล ให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยมีการตรวจทานอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๒.๒ การบริหารจัดการคุณภาพข้อมูล (Data Quality Management) เพื่อให้ข้อมูลมีคุณภาพน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงธุรกิจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ

๑) กำหนดมาตรฐานและระเบียบวิธีการปฏิบัติการบริหารจัดการคุณภาพข้อมูล ครอบคลุม บทบาท หน้าที่ผู้รับผิดชอบ คุณลักษณะข้อมูลที่มีคุณภาพ กระบวนการบริหารจัดการคุณภาพข้อมูล ได้แก่

๑.๑) การกำหนดหลักเกณฑ์คุณภาพข้อมูล (Data Quality Requirement)

๑.๒) การประเมินคุณภาพข้อมูล (Data Quality Assessment)

๑.๓) การปรับปรุงคุณภาพข้อมูล (Resolved Data Quality Issues)

๑.๔) การควบคุมและติดตามให้ข้อมูลมีคุณภาพ (Monitoring and Control)

๒) จัดให้มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการคุณภาพข้อมูล

๓) จัดให้มีการกำหนดคุณลักษณะข้อมูลที่มีคุณภาพที่ชัดเจน เช่น ด้านความถูกต้อง (Accuracy) ความครบถ้วน (Completeness) ความสอดคล้องกัน (Consistency) ความเป็นปัจจุบัน (Timeliness) ความพร้อมใช้ (Availability) ความไม่ซ้ำซ้อน (Uniqueness) เป็นต้น

๔) การกำหนดหลักเกณฑ์คุณภาพข้อมูล ((Data Quality Requirement)

๔.๑) กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ (Critical Data Elements : CDE) ในแต่ละชุดข้อมูล โดยประเมินตามคุณลักษณะข้อมูลที่มีคุณภาพ

๔.๒) กำหนดระดับคุณภาพข้อมูล (Data Quality Threshold) ในแต่ละชุดข้อมูล เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพของชุดข้อมูล

๔.๓) กำหนดให้มีกระบวนการควบคุมการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์คุณภาพข้อมูล การกำหนดคุณลักษณะข้อมูลที่มีคุณภาพ การกำหนด CDE และการกำหนดระดับคุณภาพข้อมูล เพื่อป้องกันความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

๕) การประเมินคุณภาพข้อมูล (Data Quality Assessment) อย่างน้อยครอบคลุม

๕.๑) ประเมินคุณภาพข้อมูลตามหลักเกณฑ์คุณภาพข้อมูล โดยทำการศึกษาข้อมูล (Data Profiling) กับชุดข้อมูลที่เป็น CDE และเปรียบเทียบกับระดับคุณภาพข้อมูล

๕.๒) จัดทำผลการประเมินคุณภาพข้อมูล (Data Quality Scorecard) เพื่อใช้ติดตามคุณภาพข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

๕.๓) ระบุชุดข้อมูลที่ไม่เป็นไปตามระดับคุณภาพข้อมูล รวมทั้งแจ้งผู้ทำหน้าที่อนุมัติและควบคุมดูแลข้อมูล เพื่อหาแนวทางดำเนินการแก้ไขให้ข้อมูลมีคุณภาพต่อไป

๖) การปรับปรุงคุณภาพข้อมูล (Resolved Data Quality Issues) อย่างน้อยครอบคลุม

๖.๑) มีกระบวนการนำชุดข้อมูลที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพมาปรับปรุง

๖.๒) วิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง (Root Cause Analysis) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดชุดข้อมูลที่ไม่มีคุณภาพขึ้นอีกในอนาคต

๖.๓) กำหนดให้มีกระบวนการควบคุมการปรับปรุงคุณภาพข้อมูลที่รัดกุม เช่น กระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง กระบวนการขออนุมัติจากผู้ทำหน้าที่อนุมัติและควบคุมดูแลข้อมูล เป็นต้น รวมทั้งจัดเก็บหลักฐานแสดงข้อมูลก่อน หลังการแก้ไขข้อมูล เพื่อป้องกันการแก้ไขข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต

๗) การควบคุมและติดตามให้ข้อมูลมีคุณภาพ (Monitoring and Control) อย่างน้อยครอบคลุม

๗.๑) ติดตามและปรับปรุงผลการประเมินคุณภาพข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถติดตามคุณภาพของชุดข้อมูลได้อย่างทันการณ์

๗.๒) มีกระบวนการหรือเครื่องมือแจ้งเตือนไปยังผู้หน้าที่อนุมัติและควบคุมดูแลข้อมูล เมื่อพบว่าชุดข้อมูลมีคุณภาพต่ำกว่าระดับคุณภาพข้อมูลที่กำหนด

๗.๓) สอบทานคุณภาพข้อมูลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ

๗.๔) จัดทำรายงานผลการติดตามคุณภาพข้อมูล สรุปความคืบหน้าการแก้ไขปรับปรุงชุดข้อมูลที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพ รวมทั้ง รายงานประเด็นปัญหาหรือความเสี่ยงที่พบ ภาพรวมปัญหาและสาเหตุที่ทำให้ชุดข้อมูลไม่มีคุณภาพ นำเสนอคณะกรรมการหรือผู้บริหารระดับสูงที่ได้รับมอบหมายเป็นประจำ

๒.๓) การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Information Security) เพื่อให้มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ครอบคลุมการรับส่งข้อมูลผ่านเครือข่ายสื่อสาร การจัดเก็บหรือใช้ข้อมูลบนระบบงานและสื่อบันทึกข้อมูลต่าง ๆ การเก็บรักษาและการทำลายข้อมูล ให้อ้างอิงประกาศและแนวปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เรื่อง การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Information Security)

๒.๔) การรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data Privacy) เพื่อให้กรมสรรพสามิตมีการรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด ให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องโดยกรมสรรพสามิตต้องมีการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็น ภายใต้วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เมื่อได้รับข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งมีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งที่อยู่ในรูปแบบกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์